

הלכות שבת סימן שלח

(ז) על-ידי הפלי המזמזד לקח, אלא (ב) מפה כידו על הדלת (אגור ובי"ב בשם פסקי תוספות דעירובין): **ב** כ"ש מתירין (ח) לומר לאינו יהודי לנגן בכלי-שיר בהפחות: הגה ואפלו (ט) לומר לאינו יהודי (א) לתקן הכלי-שיר שרי משום כבוד חתן וכלה, (י) אכל בלאו הכי אסור (מדרכי פרק משילין). ומיהו, בזמן הזה (יא) נהגו להקל מטעם שיתבאר בסימן שאחר זה (ז) (יב) לענגן טפות ורקוד: **ג** [*] (יג) זוג המקשקש לשעות עשוי

באר היטב

דרך שיר וכמ"ש סימן שלט ס"ג. ו"ל יי"ש: קל משמע קול שאינו מוכן לשמחה כגון שמש המקשקש להכני"ב וכיוצא בזה מחר, עכ"ל. ואם נזהרים מים בכלי מלא נקבים ומטיף לתוך כלי-מתכות כדי שישמע קול נעים אסור דה"ל בכלי-שיר, ולחולה מחר, ואם מטיף בחזק כדי שייקץ הישן אפלו לכריא שרי, דלא הוי כעין כלי-שיר, שאין עושה בעימה ובנחת, וא"כ כ"ש הגי פעמונים שבפרכת דלית בהו אסורא, שאין פגמתי שישמעו בעימה ובנחת, ועוד, פיון דלחולה שרי כ"ש לזכר-מצוה, ועוד, דהאינאן יש להקל כמ"ש סימן שלט ס"ג בהגה"ה, וכ"מ שהש"ך מקל משום דלצורך מצוה היא שישמעו העם ויקמו, דהא לנך ג"כ מחר לצורך מצוה כמ"ש סימן שלט, והש"ך ביר"ד סימן רפב וכן פאן אסור וכתב ד"ש למחות בידים, ע"ש, אכל כבר נהגו להקל כמ"ש, ועוד, דאותו שפוחת הפרכת לא קמכחן לקלא כ"ל, מ"א, ע"ש: (ב) מכה. ויש מקומות שלוחק כלי אחר להכות בשבת: (א) לתקן. עמ"א שהעלה דאסור לומר לתקן הכלי-שיר אלא לומר לא"י שינגן, ע"ש ויב"ט אלהו רבה צדד להתיר. ואיתא במהרי"ל שפעם א' גזר המושל שלא ינגנו בכלי-שיר, וצוה החלוץ חתן וכלה לעיר אחרת לעשות שם התהנה כדי לנגן בכלי-שיר. והרד"ב ח"א סימן קלב פתב ונגן מעצמו אין מוחין לו, ומדקא מחר לומר לו בע"ש שינגן בשבת פיון דישאל עצמו אינו אסור אלא משום גזרה. ואם יש לחש להערכה יש לעשות גזר גם בזה, כנה"ג, ע"ש: (ד) לענגן טפות. פרוש, פיון דאנן אין בקיאין

שערי תשובה

[*] זוג המקשקש. וכתב בפמ"א ח"ב סימן קכג שלעושה מחר למשך השלשלת שבויגלי"ד¹ בשבת, עדיף מכוס של פרוקס, ע"ש. ועין בשאלת-יעב"ץ סימן מא דאסור מפתגא וכן אנו נוהגים וכ"כ בפ"מ שאין להתיר רק ע"י אינו יהודי, ולחולה אם א"א באינו יהודי יש להתיר ע"י ישראל, ע"ש. ונראה דבכה"ג יש להיות נר"ו להעריך ולמשך חבל הספק עד לא ופסק הלוחו הפשמיע קול ע"י סבוב הגלגלים, דבזה פיון דהשקעת קול הוא מאתמול והוא אין מחדש בהשקעת קול רק משיבת השלשלת, דין גרמא די לא ופסקו ורי לא יטבול וזה קול טפי בפמ"א בסימן זה, וגם לא שוף בזה שהוא גמר מלאכה ומתקן מנא, אכל אחר שכלה השלשלת בתקוף על הגלגל החזר ופסק הלוחו וע"י שהוא חזר ומושף ומעריך הוא חזר ללחך ולקשקש, נראה שיש לאסר משום דהוי כגמר כלי ומתקן מנא וכמ"ש בשו"ת מים רבים, ומכ"ש במקום שצריך לשעות נענוע בחוט הפרזל המנקעע בתמידות שחולק, הנקרא בליא אומרו. שוב ראיתי בשו"ת הר"ה פרקמל שכתב ג"כ דשרי להערכו בעודו הולך, וע"ש שיש קצת גמגום בדרכיו, ונדעה להתיר ביו"ט שני, והפמ"א בראשון אין להערכו מיו"ט לחברו, וכתב דלא לסמוך עליו למעשה. ונראה שם כי שפאל לעצמו ביו"ט שני מ"מ אין להערכו רק לצורך מים אכל לא לצורך יום שאחריו בין בחל ובין בשבת. ולמעשה נראה להתיר ללחך חולק בעודו הולך אף ע"י ישראל אם קבשי לאינו יהודי, ואם עושה ע"י אינו יהודי יש להתיר בכל גונו, וכן עמא דבר, ועין לעיל ס"ח שח:

שבארצו נהגו לאסור לומר לאינו יהודי לנגן, ומיהו אם בא האינו יהודי דישאל עצמו אינו אסור אלא משום גזרה. ואם יש לחש להערכה יש לעשות גזר גם בזה, כנה"ג, ע"ש: (ד) לענגן טפות. פרוש, פיון דאנן אין בקיאין

משנה ברורה

מלאכה דאורייתא ויבבאור הגנ"א פתב דבעה זו סקנה קדעת המתירין לעיל ברע"ו סעיף ב בכל מלאכה דאורייתא על-ידי אינו יהודי לצורך מצוה, ואם-כן לדין דסוברין להלכה קדעת רב הפוסקים שאוסרין, גם בזה אסור: (י) אכל בלאו הכי. ורצה לומר, (י) בשאר שמחה של מצוה, כגון בסעודת מילה או בשמחת-תורה, אסור אפלו לומר לאינו יהודי לנגן⁽¹⁾, (יב) אם לא שבאין מעצמן או שהכינו אותם מערב-שבת. ועין בשו"ת מהרי"א חלק א סימן נט שאוסר לנגן במנים ועגב בשעת התפלה על-ידי אינו יהודי. ועין בשו"ת חתם סופר חלק ששי סימן פו שהביא ראיות לאסור אף בחל לנגן בכיתת-הכנסת בשעת התפלה, ובפרט בשבת אין שום החר: (יא) נהגו להקל. ורצה לומר, האמירה לנגן בשאר שמחה של מצוה, ובכלבוש משמע דאסור פי אם בשמחת חתן וכלה⁽¹⁾, ועין אלהו רבה שם: (יב) לענגן טפות ורקוד. פרוש, (יג) פיון דמדקאן יש אומרים דהוי לן למשרי לנגן בזמננו בכלי-שיר, דאין אנו בקיאין בעשייתן וליכא למגור שמא יתקן, ולכן על-פני-פנים שרי האמירה לאינו יהודי לנגן. ועין במגן-אברהם שהסקים דעל-פל-פנים אסור לומר לאינו יהודי לתקן הכלי-שיר (יג) ואפלו משום כבוד חתן וכלה: **ג** (יג) זוג המקשקש לשעות. ורצה לומר, מורה השעות [שקורין יזיג"ע¹] שעשוי להשמיע קול להודיע השעות⁽¹⁾:

שער הציון

לכתחלה והקבע בהבגד כדי להשמיע קול, וזה לובש הבגד, נעשה כאלו מכון לזה, ולא ניחא לה להגנ"א בתרוח המגן-אברהם שם דרך בקטים אירי, דהוא דמק גדול, ומה שהביא ראיה מסוף דברי השלטי-גבורים לאו ראיה היא, דהוכחת השלטי-גבורים היא רק דהוגו עשוי לשפח התינוק ולהשתחקו, וממילא גדול אסור לשאת אותו. והאמת דהגהת אלפסי בשם ריא"ז והגהת מימוני בשם ר"מ פליגי אהדי בסבךא זו. והטור בסימן זה שלא העתיק רק תחלת דברי הר"מ לענגן טבעת שיש בה אבן בחללה דמחר להניחה על השלשון ולא העתיק סוף דבריו לענגן עגבל, משמע דסבינא לה דנזקא לענגן טבעת מחר אף דממילא נשמע קול משום דאין מכון לקלא כ"ל, מה שאין פן בעגבל דהקבע כבגד מתחלה רק לענגן זה שיהא נשמע קולו בהליכתו והוא לובשו, נעשה כאלו מכון לזה: (ח) גם המגן-אברהם גופא בסימן שה שער-קטן ה פתב דאפשר דווג עם עגבל בכלל כלי-שיר הוא, ואם-כן מסתברא דאין תלי כ"ל בכנתו, ומה דהקל לנגן פרכת, אפשר דהוא רק משום צורך טעם הראשון והוא מלתא מצוה, או אולי דהו"ב מדהתם, וצריך עיון פתבנתי: (ט) ומה שאברהם הרמ"א, אכל לדידה לא סבינא לה פן, דכן משמע מהרש"ה דישנה כסע"ף קטן ד וסע"ף קטן ה, ומכל מקום אין לי ראיה מברחת, דאפשר דכסע"ף קטן ה קאי רק אשאר דבר-מצוה: (י) אלהו רבה: (יב) שם: (יג) מגן-אברהם: (יג) פן משמע מסתימת לשונו, וגם

הלכות שבת סימן שלה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י']

איסור אפילו בשמחת חתן וכלה, ולא יאמר לנכרי לבוא לנגן בשבת אפילו מערב שבת, וקל וחומר שאין לומר לו בשבת לתקן כלי שיר, ואין לשנות את המנהג.

וכן כתב הבן איש חי (שנה א פ' שופטים אות יח) שכבר התבטל לגמרי המנהג שהיו נכרים מנגנים לפני החתן בצאתו מבית הכנסת בשחרית אל ביתו, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

[משנ"ב ס"ק יג']

רוצה לומר, מורה השעות [שקורין זייגע"ר] שששוי להשמיע קול להודיע השעות¹¹⁴.

14) ואף שעות המשמיע מנגינות בכל שעה, כתב בשו"ת שואל ומשיב (ח"ו סי' נג) שמותר לעורכו מערב שבת כדי שיפעל בשבת.

רוצה לומר, בשאר שמחה של מצוה, כגון בסעודת מילה או בשמחת-תורה, אסור אפילו לומר לאינו-יהודי לנגן¹¹².

12) ולרקוד ולמחוא כף לכבוד התורה בשמחת תורה, כתב לקמן (סי' שלט ס"ק ח וסי' תרטט ס"ק ה) ושעה"צ שם (ס"ק ה) שמותר.

ולהבעיר אבק שריפה כדי להשמיע קול לשמחה, כתב לקמן (סי' תרטט שם) שאסור.

[משנ"ב ס"ק יז']

רוצה לומר, האמירה לנגן בשאר שמחה של מצוה. ובלבוש משמע דאסור כי אם בשמחת חתן וכלה¹¹³.

13) ובזמנינו, כתב הערוך השלחן (סי') שבכל המדינות נוהגים בזה

המשך מעמוד קודם

שבתוכה, יעבור על איסור השמעת קול בשבת.

[ביה"ל ד"ה הואיל והכל']

דבכלי המיוחד להשמיע קול אסור, לאו משום שהוא שבות גמור אלא משום דמתני' כעבדא דהל¹¹¹.

11) וקטן שהולך עם בגד המשמיע קול מוגים התלויים בו, וניכר שהקול מגיע מבגדו, דעת הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות ה) שאין צריך לפקוק את הזגים, כיון שמבואר בביה"ל שהשמעת קול שאינו לשיר אינה אסורה אלא משום שנראה הדבר כעובדא דחול, וכשניכר הדבר שהקול מגיע מהבגד אין בזה גם משום עובדא דחול, ואף שבגדולים ראוי להחמיר שלא ישמיעו קול גם באופן זה, מ"מ אין לאסור זאת לקטנים. והוסיף, שלכן צריך לומר שמה שכתב המג"א (סי' שא ס"ק לה) לאיסור בבגדי קטן, מדובר באופן שאין הקול ניכר שמגיע מבגדי הקטן.

8) ואותם פעמונים קטנים המצויים בזמנינו בכתרי ספר תורה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' סא) שלכל הדעות אין בהם משום איסור השמעת קול בשבת, משום שכמעט אין שומעים את קולם, ואינם נעשים אלא לנוי בלבד, ולא נחלקו הפוסקים אלא בפעמונים גדולים קצת שקולם נשמע.

9) ודעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' צד), שבזמנינו אין שמים את הפעמונים אלא לכבוד הספר תורה, ולא כדי שישמעו העם ויקומו, ונשאר בצ"ע אם נחשב הדבר צורך מצוה.

[שעה"צ ס"ק ז']

דאסר ללבש בגד שיש לו ענבל המשמיע קול¹¹⁰.

10) ולגבי בהמה שיש לה זוג בצווארה, שכתב השו"ע לעיל (סי' שה ס"א) שצריך לפקוק אותו קודם שיצא לטייל עמה בחצר, כתב המשנ"ב שם (ס"ק מב) שאם לא יסתום את העינבל

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן שְׁלַח

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יז]

דְּהַפְל יוֹדְעִין שְׁדָרְכוּ לְהַעֲרִיכוֹ.¹⁶

(א"יח סי' נ ס"ק ט) שעריכת שיעון אינה דומה לכריכת נימא של כינור, ששם כיון שמבטל אותה לכינור לעולם וכך דרך עשייתה, היריחו נחשב מכה בפטיש או בונה, מה שאין כן בשען שהקפיץ עשו להשתחרר, וגם אין בו חיבור פרקים כלל. אלא ביאר החזו"א, שבעריכת השען יוצר כח חדש במנגנון שידחוק על האופנים שינועו כולם, והעמדתו על תכונה זו נחשבת כבונה או כמכה בפטיש.

ולמתוח בשבת את הקפיץ המפעיל את מנגנון הצלצול של שען מעורב, דעת הגר"ש¹⁷ אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' טד) שאסור, כיון שנחשב הדבר כתיקון מנא, שמעמיד את השען במצב המוכן לשימוש לכל מי שירצה בכך. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ט תשובה ב) כתב שיותר להכינו לכך, משום שהוא רק מכשיר את הפעמון לצלצל בשעה שצריך, ואינו אלא גרמא להשמעת קול [ואינו דומה לשען שהיה דומם שהכנתו לפעולה נחשבת כתיקון מנא, משום שבכך נהפך השען לפעיל].

ולכון את מחוג השען המעורר לשעה הרצויה, דעת הגר"ש¹⁸ אויערבך (שש"כ שם הע' טו) שיותר, שכיון שרגילים לכון אותו לעיתים קרובות, הרי זה ככלי העשוי לפרקו ולהחזירו שיותר להחזירו, ואינו נחשב כתיקון מנא ועוד, כיון שהתיקון בזה הוא רק לאיש מסוים הרצה להתעורר בשעה מסוימת, נחשב הוא כמשתמש לצורכו ולא כמתקן. מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פ"ז ס"ק ד) שאסור לכון את מחוג השען המעורר, משום תיקון מנא.

ולגבי הפסקת צלצול שען מעורר, דעת הגר"ש¹⁹ אויערבך (שש"כ שם ח"ג שם) שבשען מעורר מיכני מותר להפסיקו אף לאחר ההתחיל לצלצל, כיון שעושה רק פעולה למניעת השמעת קול, אבל בשען מעורר חשמלי אסור לעשות כן, מפני שבהפסקת הצלצול מנתקים מעגל חשמלי, שלדעת החזו"א יש בזה משום בונה וסותר, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב הע' כג, שבות יצחק שהיה וחזרה פכ"א אות ג), וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה יז). מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שם) שאסור להפסיק את הצלצול בשבת (18) ולכון את מחוגי השען לשעה הנכונה, דעת הגר"ש²⁰ אויערבך (שו"ת שלמי יהודה פ"ב ס"ק יט) שיותר, וכן כתב הגר"ש²¹ אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות יב, שש"כ פכ"ח הע' נב). וביאר שאין בזה שום תיקון בגוף השען, כיון שרגילים תדיר להזיז את המחוגים, ומי"מ כתב בשם הכף החיים (סי' שח ס"ק רפ) שבירושלים נהגים בזה איסור. מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פ"ז ס"ק ד) שאסור לעשות כן, משום תיקון מנא.

(19) ובאופן שיותר לערוך שען בעודו פועל, כגון לצורך חולה, צידד הגר"ש²² אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' טט) שיותר לעשות כן אפילו אם בזה יערוך גם את מנגנון הצלצול, כיון שהוא לצורך חולה ואינו מתכוין בכך להשמעת קול.

(20) ועשוי יד שערך את עצמו על ידי תנועת היד [ואינו ממלא בכך סוללה]. צידד הגר"ש²³ אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' נז) שאם אינו פועל אסור לענוד אותו בשבת, אך בשעה שפועל מותר לענודו, שאף אם דעת האדם לערוך את השען על ידי תנועתו, מי"מ מסתבר שאין השען נחשב כמקולקל, כיון שהשען כבר פועל והלובשו רק מאריך את זמן פעולתו על ידי תנועת קלות שממילא הוא עושה, ואין בנין בכלים בדבר שאינו צריך מעשה אומן, ועוד, שדבר הנעשה כמה וכמה פעמים ביום אינו נחשב מכה בפטיש, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב ס"ק כד) שיותר לענוד שען אוטומטי, בזמן שהוא פועל.

ובשו"ת שבט הלי (ח"ג סי' צז) כתב ששען שיכול היה להמשיך לפעול עד מוצאי שבת גם בלי תנועת היד בשבת, מותר ללובשו משום שאינו מתכוין לכך, ואין דינו כמי שמחמם תולעי משי תחת אצילי יד שכתב השריע לעיל (סי' שח סמ"ח) שאסור, שרצונו הכללי הוא שיוולדו

(15) ולכון שען מעורר מערב שבת כדי שיצלצל בשבת, כתב בשו"ת אגרות משה (א"יח ח"ד סי' ע אות ו) שאם נשמע הצלצול מחוץ לחדר שבו הוא ישן [וכגון שאנשים אחרים נלים בחדרים הסמוכים], הדבר אסור משום 'אוושא מילתא', כיון שבימות החול רגילים לכונו בלילה שיצלצל בבוקר, וכשישמעו בשבת שהשען מצלצל יבואו לחשוש שכיון אותו בשבת. מאידך, דעת הגר"ש²⁴ אויערבך (שולחן שלמה סי' רנב ס"ק טו) שאין איסור בדבר [וכן מבואר מדברי הפוסקים שיובאו להלן, שהתירו לשחרר את ניצרת הפעמון בשבת, ולא חששו שיחשדו בו שכיון את השען בשבת].

ולשחרר בשבת את ניצרת הפעמון של שען מעורר [מיכנין המכוון לצלצל בשעה מסוימת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ט תשובה ג) שיותר, כיון שאין הפעמון משמיע קול מיד עם שחרור הניצרה אלא לאחר זמן, ואין זה אלא גרמא באיסור דרבנן של השמעת קול. ונהג"ש²⁵ אויערבך (שש"כ ח"ג פכ"ח הע' טו) צידד שאף אין בכך איסור משום 'אוושא מילתא'.]

מאידך, דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ג אות כ, חוט שני ח"ב פ"ז ס"ק ד) שאסור לפתוח בשבת את ניצרת השען כדי שיצלצל [אמנם בספר או נדברו (ח"ג סוף סי' לו) פקפק על שמועה זו בשם החזו"א]. ולענין שחרור ניצרת שען מעורר המופעל על ידי סוללה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רנב ס"ק ג).

ולגבי הזמנת שירות יקיצה בטלפון מערב שבת כדי שיצלצל בשבת, דעת הגר"י קרליץ (סידור השולחן עמ' פט הע' כו) שאסור לעשות כן, כיון שכשיצלצל הטלפון בשבת יבואו לחשוש שיהיה עושה איסור בשבת.

[משנב ס"ק יז]

דָּאָם עֲמַד דְּאָסוּר לְהַכִּינּוּ שְׁלֵלָה¹⁶ וכו', וַיֵּשׁ בְּנֵה אֶסוּר תּוֹרָה לְכַמְּה פּוֹסְקִים דְּהָרִי בְּלָל תַּקּוּן מְנָא¹⁷ וכו', אֶסוּר גַּם־בְּן לְמִשְׁךְ הַמְשָׁקְלוֹת¹⁸ וכו', יֵשׁ לְהַתִּיר לְהַעֲרִיכוֹ בְּעוֹדוֹ הוֹלֵךְ אִם בְּקִשְׁי לְמַצָּא אֵינּוּ יְהוּדִי לְהַ¹⁹ וכו', צָרִיךְ לְהַרְגֵּל שְׁלָא לְנַעֲנֵעוּ בְּשַׁבָּת²⁰.

(16) ודלת שנסגרת ממאלה על ידי קפיץ לאחר שפותחים אותה, דעת הגר"ש²¹ אויערבך (שש"כ פ"ז הע' לט) שאף שהקפיץ נמתח על ידי פתיחתה אין בזה איסור, וכן דעת הגר"י קרליץ (סידור השולחן עמ' צו הע' מא).

ולענין צעצוע הפועל על ידי קפיץ, כתב הגר"ש²² אויערבך (שש"כ שם ח"ג שם) שאין למחות בילדים המשחקים בו, שכן דומה צעצוע זה לדלת החוזרת ונסגרת על ידי קפיץ שיותר לפותחה, ואינו דומה לקפיץ של שען שאסור לכונו, משום שבכך מתוקן השען להראות את השעה המדויקת לאורך זמן, ואילו צעצוע אינו מתוקן בכך אלא לזמן קצר. ועוד, ששען תפקידו להראות תמיד את השעה המדויקת, ובכל פעם שנפסק הילוכו הוא נחשב כמקולקל, וכינינו נחשב כתיקון, מה שאין כן בצעצוע שמראש הקפיץ שלו מכוון לזמן מוגבל, ולכן הפעלתו אינה נחשבת לתיקון והפסקת פעולתו אינה נחשבת לקלוקל, לפיכך יש להחשיב את הפעלתו כשימוש בכלי ולא כתיקון הכלי, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ב תשובה ג). ומי"מ כתב הגר"ש²³ אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט הע' 6), שלדעת החזו"א הסובר שהאיסור בעריכת שען הוא מחמת הכח החדש שנוצר בו [ראה הע' הבאה], יתכן שגם מתיחת קפיץ זה אסורה מדרבנן.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ה ס"ק יח) שאסור למתוח קפיץ במשחקי ילדים משום תיקון מנא, כשם שמתחת שען אסורה, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פ"ז ס"ק ד), וכן דעת הגר"ש²⁴ וואנר (משניב למעשה עמ' תיז ס"ק ה) שראוי להימנע מזה.

(17) ואיסור זה של תיקון מנא, כתב החיי אדם (ח"ב כלל מד סי"ט) שהוא כמו הכורך נימא של כינור (עירובין קג, א), ואילו דעת החזו"א

הלכות שבת סימן שלח

קפה באר הגולה

ג אגור בשם תשובת
אביו ד עובין ק"ד
בריתא ונקרא שם
ח טור בשם ר"ח
והר"ף ו לפרוש
הר"ף, ולפי מה
שכתב הבית יוסף גם
לדעת ר"ח ז ערבין
ק"ד ח טור בשם
הרמב"ם בספק כא
והב"ח הרב המהר"ם
שם ט ורמב"ם אמייר
שם ט ורמב"ם שם
בשם רבנו תם
י משנה בבבלי ל"ה
כ לפרוש רבנו יונה
והביאו הטור
והרא"ש שם לו שם
בנקרא מ משנה שם
ב בריתא שם

על-ידי משקלות, (יד) ¹מתר לערכו (טו) ולהכינו מבעוד יום פדי שגלף ויקשקש כל השבת: ד המשמר פרותיו וזרעיו מפני חיה ועוף, לא יספק פה אל פה ולא יטפח בפיו על ירכו (טז) ולא יבקד להכריחם, גזרה שמה טל צרוד (ס) (יז) ויזרק להם: ה (יח) האין שוחקים באגוזים ו'לא בתפוחים וביצא בו משום (יט) אשווי גמות: הגה ונדקא על גבי קרקע, אבל (כ) על גבי שלחן שרי, דליקא למגור שם משום גמות (רבינו ירוחם ח"י). ומתר לשחוק (כא) בעצמות שקורין טשי"ף אף-על-פי שמשמיעים קול, הואיל ואינן מכונין לשיר (הגהות אלפסי סוף עירובין). וכל זה בשוחק דרך צחוק בעלמא (בי"י), אבל בשוחק כדי להרויח אסור אפלו שוחק (ו) (כב) בתם ובחסר, דהני במקח וממכר (אגור ובי"י ורמב"ם פכ"ג). ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תוספות וסמ"ג תהג"מ פכ"א). ולשחוק בכדור, עין לעיל סימן שח סעיף מה: ו' אסור לשאב מים בגלגל, גזרה (כג) שמה ימלא לגנתו ותרבתו או למשרה של פשתן, "לפיקף אם לא היה שם לא גנה ולא הרבה ולא ברכה לשוות פה פשתן מתר. (כד) טי"ש אומרים שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טרח, והם גלגלים הקבועים בהם דליים הרבה סביב, אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט, מתר, דליקא למחש למידי: ז' מי שישי לו פרות בראש הגג ורואה מטר שפא, (כה) אסור לשלשלם בשבת דרך ארבה שפגג, אבל (כו) מתר (ו) לכסותו, ו'אפלו לבנים (כז) שהם מקצים (כח) מתר לכסותו מפני הדלף: ח' מתר לתן כלי (כט) תחת הדלף בשבת, י'אם נתמלא, שזכרו ומחזירו למקומו; והוא שיהא הדלף ראוי

באר היטב

בעשית כלי-שיר, מדינא הוי לן למשרי לגנן בכלי-שיר, וילקף על-כ"ל פנים שרי אמירה לאינו-יהודי, ועל-כ"ל פנים אסור לומר לאינו-יהודי לתמן הכלי-שיר וכמש"ל, מ"א: (ס) ויזרק. לרשות-הרבים

משנה ברורה

לגלגל האגוזים: (ב) על-גבי שלחן וכו'. והוא הדין (כג) על-גבי מחצלת או בגד או טבלא, ולא גזרינן בכל זה אטו על-גבי קרקע, דגזרה לגזרה היא, (כג) אבל על-גבי קרקע, אפלו היא מרצפת ולא שפך אשווי גמות גס-פן אסורים, דקרקע בקרקע מחלף וגזרינן אטו קרקע שאינו מרצף: (כא) בעצמות וכו'. ונהגין לעשותן של קסף שיהיו מיתרין לשבת, דאם לא-כן מחוי בעבדא דחל. ומנהג"א ששון חולק וסבירא לה, פין שאין תועלת בידיעת חקמת השחוק ההוא, והוא הדין כל מיני שחוק, אסור, ואף בחל (נד) יתרה משום 'מושב לצים', וכמו שכתוב בסמ"ן שו סעיף טז, ועין בבבב"י וסוף שהביא עוד בשם כמה גדולים שהתמירו בזה: (כב) בתם ובחסר. פרוש, גרא"ד או אוס-גרא"ד בלשון אשכנזים: ו' (כג) שמה ימלא. מתוך שמשמלאים בלא טרח: (כד) וי"ש אומרים וכו'. פתח אליה רבה דכן עקרם: ז' (כה) אסור לשלשלם. דטרח שלא לצורך שבת הוא, הגה פרות לצורך היום שרי, שלא יטנפו בגשמים [פמ"ג]: (כו) מתר לכסותו. הגה בנים של שלמה החמיר בזה, והביאו המגן-אברהם: (כז) שהם מקצים. בגון שהן סדורות ועומדות לבנות, וכלל בסימן שח סעיף יז: (כח) מתר לכסותו. אבל אסור לטלטלן ממקומן אף שאין לו במה לכסותו: [מ"א בסימן שלד סק"ג]: ח' (כט) תחת הדלף. שדולף דרך

שער הצינור

מהטור מוכן פן בהדיא: (יז) שצריח-שוכה: (טו) פן פתח חצי-אדם בכלל מד והוכיח זה מרש"י, עין שם, וכן מצדד גס-פן הפרי-מגדים בסימן שח אות עח, ועל-כ"ל פנים מרובנן בודאי אסור, עין שם, ודלא בפנים מאירות שמקל בזה: (יז) חצי-אדם וצריח-שוכה, וכן כתב הפרי-מגדים במשפחות וזב בסימן שיג סעיף-קטן ז, עין שם, וכן פתח בספר משנת דר' עקיבא: (י"ז) פן מוכח בחצי-אדם, ובפרי-מגדים בסימן זה משמע דלא פסיקא לה דבר זה, ויש הרבה דעות בזה בין האחרונים, אבל כבר נהגו אסור להמשיך אפלו באותן שאין מקשקשין, וכמו שהביא בפתחי-תשובה בשם כתב-סופר, עין שם: (יח) שצריח-שוכה וכן מצדד הפרי-מגדים בסימן שח סעיף-קטן עח, אף דבחי-אדם מספיק דשמה אף בעת שהוא חולף יש גס-פן אסור תורה וממילא אסור בשביל חולה שאין בו סכנה, מפל מקום אין להחמיר כל-כך ויש לו סמך בשעת הדחק בזה על המקלחין, וכן עמא דבר, וכמו שכתב בשערי תשובה: (יט) דאפלו מלאכה דאורייתא מתר על-ידי אינו-יהודי לצורך חולה שאין בו סכנה, מבאר בסימן שכתב סעיף יז. ולענין שאר דברי-מגזריה, משמע מחיי-אדם שאין להחמיר אפלו על-ידי אינו-יהודי כי אם בשעת שהוא צורך, והנינו אפלו באותן שיש להן משקלות שמשמיעין קול השעות, וכל-שכן באותן שקורין טשי"ף ורואה מטר שפא, ואפשר דבדידהו יש להחמיר למשך השלשלת שלחן על-ידי אינו-יהודי כשהן צרכין אפלו שלא לשם מצוה, וצריך עין למעשה: (כ) מגן-אברהם ושי"א: (כא) תוספת שבת ופרי-מגדים ובגני-ישע: (כב) אליה רבה ושי"א בשם רבנו ירוחם: (כג) מחצית-השקל והגנ"ז. ואף דבפרי-מגדים במשפחות-זב מסתפק בזה, מלשון הרמ"א משמע דבדיהם: (כד) פרי-מגדים:

הלכות שבת סימן שלו שלו

המשך מעמוד הקודם

14) ובטעם הדבר ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"א עמ' צד), שכיון שלפעמים נוח לו בעשיית החריץ, יש להחמיר בדבר בכל אופן. וכעין זה כתב הערוך השלחן (ס"ד), והוסיף שאפשר שחוששים שמא יבא להשוות אחר כך את החריצים שעשה [אמנם בשעה צ' להלן (ס"ק י) לא משמע כן].

[משנ"ב ס"ק ה]

וְאֶפְלוּ בְקֶרְקַע שְׂאֵינָה מְרַצֶּפֶת מְתָרָה.

15) ואף על פי שכתב לעיל (סי' שכא ס"ק נו) שאסור להטיל מי רגלים על טיט או על עפר משום איסור לישא, אף כשאינו מגבלם יחד, מ"מ בענינו אין איסור לישא. ובטעם הדבר ביאר הגר"ש איוערברך (שש"כ פכ"ג הע' ב), שכיון שאינו שופך אלא מעט מים, אין לזה קיום בשבת. אמנם, לגבל את החול ההמים יחדיו, וכדרך שעושים הילדים, כתב הגר"ש איוערברך (שולחן שלמה ס"ק ג) שאף על פי שאין לו קיום בשבת, מ"מ אסור.

שאינה צריכה לגופה, אלא משום שכל מלאכה שאדם עושה כשהולך לפי תומו, אינה נחשבת מלאכה כלל, ואין בה צורת מלאכה כלל, ומותר לעשותה כשאינו מתכוין לעשיית המלאכה, והוא כעין מה שכתב הבה"ל לעיל (סי' שטז ס"ד ד"ה ואפילו) בשם הפמ"ג, שמותר לדרוך על שממית ולהורגה כשהולך לפי תומו [לדעת הראשונים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדרבנן], אף על פי שאין היא מוזקה כלל, ועל כרחק משום שהריגתה באופן זה אינה נחשבת מלאכה כלל, ואם לא נוח לו בעשיית הדבר משום האיסור שיש בכך, כתב הגר"ש איוערברך (שו"ת מנחת שלמה סי' צא אות ט) שנחשב כפסיק רישא דניחא ליה ואסור.

ובמקום צער, כגון מי שנכנסה לביתו צפור ורצה לסגור את החלון מפני הקור, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שטז ס"ק ה) שאם אינו רוצה כלל בצידת הציפור מותר לו לסגור את החלון, ואף על פי שהוא פסיק רישא, משום שהאיסור לצר את הציפור אינו אלא דרבנן [כיון שאינה ניצודת בבית].

הלכות שבת סימן שלח

המשך מעמוד קפה

ע"ח) כתב שיש להחמיר שלא לשחק בכדור או ב'גולות' מחוץ לבית אפילו במקום מרצף, ורק בתוך הבית או על השולחן מותר לשחק בהם. וכן דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ה ס"ק יג) שבזמנינו מותר לשחק בכדור בבית. אכן הקצות השולחן (סי' קמו בדה"ש סוף ס"ק ט) אסר לשחק גם בתוך בית מרצף ואפילו שרוב בתי העיר מרצפים.

[משנ"ב ס"ק כא]

בְּעֶצְמוֹת נְכוּיָהוּ.

24) כלומר, משחק השחמט, כן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' לג).

[משנ"ב ס"ק כב]

פְּרוֹשׁ, גְּרָא ד' או אוּס-גְּרָא ד' בְּלִשׁוֹן אֶשְׁכְּנֶנּוּ.

25) היינו המשחק המכונה בימינו זוג או פרט.

ולגבי משחק 'מונופול' שמשחקים בו בכסף מדומה, צידד הגר"ש איוערברך (שש"כ פט"ז הע' פד) שכיון שאין משחקים בכסף ממש, אין לחוש לכך שהוא משחק העשוי להריח ולהפסיד. דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמ' קיא הע' כו) שמן הדין אין לאסור, כיון שהוא רק משחק, ומי"מ אין זה כבוד השבת להרגיל את הילדים במשחקים מעין אלו, ועל כל פנים אין למחות בידם כשמשחקים מעצמם, אך האב אל ישחק עמהם.

ומשחק שהדרך היא לכתוב בו בעת המשחק, כגון רשימת נקודות הזוכים או המפסידים, כתב החיי אדם (ח"ב כלל לח סי"א) שאסור לשחק בו בשבת, גזירה שמא יבוא לידי כתיבה. וכן תשכ"ב או חידות שהדרך היא לכתוב בהם בעת פתרונם, דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמ' קיא הע' כח) שאסור לעסוק בהם בשבת, גזירה שמא יכתוב.

[משנ"ב ס"ק כד]

פְּתַב אֱלִיָּה נְבִיָּה דְּכֶן עֶקְרָה.

26) ואף אם הגלגל משמיע קול, כתב השו"ע הרב (ס"ז) שאין לחוש לכך, כיון שאינו קול של שיר. ובביאור הגר"א (ס"א) כתב שהדבר מותר כיון שכלל אין מתכוונים בזה להשמיע קול.

[משנ"ב ס"ק כה]

דְּטַרְחַן שְׂלָא לְצַרְךָ שְׂבֵת הוּא.

27) ואף להוריד את הפירות במדרגות [אפילו במדרגות שלנן] אסור, שהרי מבואר לקמן (סי' תקכא ס"ק ה) שהיא טירחה גדולה יותר משלשול הפירות דרך ארובה.

התולעים. ואף על גב שהיא פסיק רישא, והו' פסיק רישא דלא איכפת ליה; (והוא גם תרי דרבנן וקרוי גרמא), אבל אם בלי תנועת ידו לא היה ממשיך השעון לפעול, וכן בירט הסמוך לשבת ומחמת תנועת ידו יפעל השעון ביו"ט, שהוא פסיק רישא דניחא ליה, נשאר שם בצ"ע, וסיים שבאופנים אלו אין בנו כח למחות ביד הנהגים להקל.

מאידך, דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ג אות יט) שאין ללכת עם שעון כזה. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ז ס"ק ד) שאם הוא כבר ענוד על ידו מותר ללכת בו, שהרי בכל נענוע בפני עצמו אין פסיק רישא שיתמלא השעון, משום שיתכן שהוא עדיין מלא מנענוע קודם, אבל אם הסירו מעל ידו אסור לחזור ולענוד, כיון שבאופן זה פסיק רישא הוא שיתמלא. ונלגבי שעון דיגיטלי המכונן את עצמו על יד תנועת היד, ראה מאור השבת (ח"ד סי' יד ס"ק מה) שיש להחמיר שלא לענוד משום חשש כותב.

[שעה"צ ס"ק יט]

הַלְעֵנֵן שְׂאָר דְּכַרְמְזוּהוּ.

21) וכתב במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק ו) בשם הפמ"ג, שצריך עיון אם לשם מצוה מותר לומר לכרי לערוך שעון בשבת [כגון לדעת זמן קריאת שמע ותפילה], כיון שיתכן שיש בזה מלאכה מן התורה, ואם כן אסור אפילו במקום מצוה.

[משנ"ב ס"ק יט]

שְׂכִיכִין דְּרָךְ לְגַלְגַּל הַאָּזוּזוּ.

22) וכן לגבי משחק בכדור, כתב לעיל (סי' שח ס"ק קנח) שלא הותר לשחק בו על גבי קרקע, משום חשש השוואת גומות, ומי"מ כתב שאין למחות בנשים וקטנים המשחקים בו באופן זה, משום שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

[משנ"ב ס"ק כ]

אֶפְלוּ הִיא מְרַצֶּפֶת דְּלֵא שְׂפָךְ אֶשְׁוֵי גְמוֹת גַּם-כֶּן אֶסוּר.

23) ולשחק ב'גולות' בחצר מרצפת כשרוב בתי העיר מרצפים, דעת הגר"ש איוערברך (שולחן שלמה סי' שלו ס"ק ד) שאסור, כיון שאין רוב החצרות מרצפות, ויתכן שילדים המשחקים בגולות לא ידעו לחלק בין החצרות [אבל בבית מרצף מותר לשחק בהן], ושונה דינו מטאטא בחצר מרצפת כשרוב בתי העיר מרצפים, שבו היקל הגר"ש איוערברך (שם) כיון שהוא דבר המסור לגדולים. וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי'

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁלַח

המשך מעמוד הקודם

עליה מחצלת, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק יז) דהיינו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים.

ולגבי כיסוי צמחים בשבת באופן המועיל לגידולם, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שלו ס"ק נא).

30) ולקרא לנכרי כשחורה נפסדת בשבת על ידי הגשמים, כתב הש"ע לעיל (סי' שז ס"ט) שמותר, אף שיודע שהנכרי בודאי יציל את הממון, וכן מותר לומר לו 'כל המציל אינו מפסיד'. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק סח), שמותר לקרוא לו אף אם יצטרך הנכרי לעשות לשם כך מלאכה דאורייתא, שאילו על טלטול מוקצה ושאר מלאכות דרבנן, מותר אפילו לצוות עליו במפורש, כיון שהוא מקום הפסד גדול.

[משנ"ב ס"ק כו]

אָבֵל הָאֵלֶּיָהּ רָבָה וְשֶׁאֵרֵי אֲחֵרוֹנִים הוֹכִיחוּ מִהֶמְכָּרָא דְמִתְרָם.²⁸

28) שדעת הים של שלמה (ביצה פ"ה סי' א) שהעיקר להלכה כדעת הראשונים שרק ביום טוב הותר לטרוח לכסותם, אבל האחרונים הכריעו כדעת הראשונים שמותר לעשות כן גם בשבת.

[משנ"ב ס"ק כח]

מִתְרָ לְכַסּוֹתָם²⁹ וכו', אָף שֶׁאֵין לוֹ בְּפֶה לְכַסּוֹתָם.³⁰

29) וכן כתב הש"ע לעיל (סי' שי ס"ו), שכל דבר שאסור לטלטלו מ"מ מותר לכפות עליו כלי, ואף שהכיסוי נעשה לצורך הדבר האסור. וכן לגבי כוורת דבורים, כתב הש"ע לעיל (סי' שטו ס"ד) שמותר לפרוס

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁלַח

המשך מעמוד 370

אמרו שלא יברך בשבת, ואף שבשמחת תורה הותרו לרקוד, יש חלק ששם אי אפשר לדחותה, מה שאין כן בקידוש לבנה שאפשר להקדימה או לאחרה.

6) וכן לגמר את המוגמר או להבעיר אבק שריפה, כתב לקמן (סי' תרטס ס"ק ה) שאין לעשות כן אפילו לכבוד התורה.

שלמת חיים (סי' עו) שכיון שתמיד יהיה נהוג לנגן בשמחת נישואין, אם לא היו מתירים לנכרי לנגן בה גם בשבת, היה ניכר בזה חיסרון השמחה.

ולגבי ברכת הלבנה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תכו ס"ק יב) שכיון שעושים אותה בשמחה ורגילים לבוא לריקוד שאסור בשבת, לכך

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁלַח

המשך מעמוד קפו

'עובדין דחול' [וראה ביה"ל לעיל (סי' שלח ס"א ד"ה הואיל)], וחומרא יתירה היא לאסורו על הקטן. ולענין גדול שרוצה להשמיע בו קול כדי להרגיע את התינוק, הסתפק שם (הע"י יא) אם הדבר מותר.

[באופן מכנין מיד כשמוזים אותו, מותר לגדול ליתנו לקטן לשחק בו בשבת, ובטעם הדבר כתב (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות ה) שכיון שניכר לכל שהוא קול של משחק ילדים אין לאסורו משום

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁמ

המשך מעמוד קפט

קרעי הדפים, מותר להצמידם אלו לאלו אף לדעת החולקים על הרמ"א, וכיון שבדרך כלל ניכרות האותיות שעל גבי הקרעים אף ללא הצמדה, אין צריך לעיין לפני ההצמדה אם ניכרות הן אם לאו.

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פכ"א ס"ג א) שהצמדת קרעי דפים אלו לאלו אסורה לכל הדעות, שכן רק ספר שנעשה מתחילה על דעת שיפתח וייסגר נחשב כדלת העשויה להפתח ולהסגר תמיד [לסוברים כן]. מה שאין כן ברף שנקרע באופן מקרי. ועוד, שאף לאחר שנקרע הדפים אין הקרעים מיועדים להצמדה ולהפרדה, אלא להיות דבוקים זה לזה [וראה ארחות שבת ח"א פט"ז ס"ב].

35) וטעם נוסף להתיר כתב בשו"ת הרמ"א שם (סי' קיט), שקירוב חלקי אותיות אלו לאלו או ריחוקם אלו מאלו, אינו נחשב כתיבה או מחיקה. [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כב אות ח) בשם הגרש"ז איערבך].

36) והחז"ר כתב (או"ח סי' סא ס"ק א) שאין לדמות מלאכת כותב למלאכת בונה, שכן עניינה של מלאכת בונה הוא חיבור חלקים וקביעתם זה בזה, וסגירת הדלת ופתיחתה אינם חשובים חיבור או סתירה, אבל מלאכת כותב אין עניינה חיבור, ולכן אין להקל בה מטעם זה.

הו"ט"ו כתב (ס"ק ב), שכשם שמותר לברור ולטחוק בדרך אכילה, כך מותר למחוק בדרך אכילה. והחז"ר (או"ח סי' סא שם) תמה על דבריו, שהיה זה אינו נהוג אלא במלאכת בורר וטוחן, אבל לא במלאכת מוחק, שכן רק בבורר וטוחן, שהאכילה נעשית בדרך כלל תוך כדי בירית האוכל וטחינתו, יש לדון את הברירה והטחינה כחלק ממעשה האכילה, מה שאין כן במחיקה הנעשית תוך כדי האכילה, שכיון שאין האכילה מלווה בדרך כלל במחיקה, אין לדונה כחלק ממעשה האכילה.

[משנ"ב שם]

וְכֵן יֵצֵת הַרְבֵּה אֲחֵרוֹנִים³⁴ וכו', לֵיכָא בְּהַ מְשֻׁם מְחִיקָה וְכִתְיָהּ³⁵ וכו', דְּאֵין בּוֹ מְשֻׁם בְּגִן וְסִתְרָה³⁶, וְכֵן הִמְנֶהָג.³⁷

34) דף שנקרע במקום האותיות, כתב בשו"ת אגרות משה (יר"ד ח"ב סי' עה) שמותר להצמיד את הקרעים אלו לאלו וכן להפרידם זה מזה, כשם שמותר לפתוח או לסגור ספר שכתובות בו אותיות בצידי הדפים [לדעת הרמ"א]. שכן הטעם המובא במשנ"ב שהספר עשוי להפתח ולהסגר תמיד, נכון גם לענין קרעי דפים, שכיון שעשויים הם להצמד אלו לאלו, אין איסור להצמידם. והוסיף, שאם ניכרות האותיות אף ללא הצמדת